

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. д.и.н. Витка Тошкова (ИИИ, БАН)

за научните публикации, представени от главен асистент д-р
АЛЕКСАНДЪР МИХАЙЛОВ СИВИЛОВ, единствен участник в конкурса
за „ДОЦЕНТ” по История на Русия, обявен в ДВ, № 103/27.12.2016 от ИФ
на СУ „Св. Климент Охридски”

Изследванията на д-р Александър Сивилев покриват проблеми от историята на Русия и СССР с акцент върху събитията и процесите след революциите от 1917 година, но насочени предимно към отношенията на Съветския съюз с държавите от Латинска Америка. Основен труд, в който авторът анализира подробно политическото развитие на държавите от споменатия регион и мотивите, провокирали интереса на Кремъл към тях, е монографията „Прегръдката на мечока. СССР и Латинска Америка”, публикувана от Университетското издателство „Св. Климент Охридски” през 2016 година в обем 430 п.с. За българската историография монографичното издание представлява безспорен успех и действително е „първото пълно изследване на тази проблематика”. Извън сбита, но с оригинални обобщения, базираци се на издирените многобройни публикации (печатни и в интернет) и документални колекции от архиви у нас и в чужбина, преглед на основните характеристики, отличаващи съветската дипломация от 1917 до 1991 г., анализът проследява и особеностите в политическата история на латиноамериканските страни. Специфичните прояви на отделните южноамерикански управляващи елити към СССР, с тяхната ориентация към умерена/лява или дясна/крайно дясна/диктаторска форма на властване, заедно с прагматичните съветски намерения за търговски и културен обмен, но без да се пренебрегва близостта им до САЩ, предизвиква Москва да не загърбва важния геостратегически регион. В увода на представената за оценка монография, назован оригинално „Поглед назад към бъдещето”, са обобщени целите и постиженията на изследването. Посочени са и основните публикации, които по проблематика се „доближават” до темата на неговия труд – на Хол Брандс от 2012 г. – „Студената война на Латинска Америка” (от Harvard University Press) и на Коул Блейзър – „Съперникът на великана” (от 1987). Специално са споменати и двама руски автори – Н. Леонов и А. Сизоненко. Цитираните заглавия, разбира се, не изчерпват огромния труд, който д-р Сивилев е вложил при издирването и научното осмисляне на стотици статии и монографии на български, руски, испански, португалски и английски език, на данни от документални и статистически сборници, на непубликувани документи, мемоари и интервюта, поставени в апарата под линия и изброени в библиографията (397-430). Използвани са също и изследванията на няколко българи, което предизвика очакването ми да

получа малко повече информация до каква степен цитираните учени-латиноамериканисти са отразили разглежданите проблеми. При това в самото изложение се срещат често анализи на техни становища по дискуссионни въпроси и мнението на автора, което доказва, че той познава отлично техните приноси. Не на последно място са и консултациите, които е провеждал по време на специализациите си в Чикаго и Москва. От значение за представянето на малко известни подробности от историята на латиноамериканските страни и техните връзки със СССР и САЩ е и достъпът на д-р Сивилов до руските и българските архиви, чиято документация несъмнено обогатява изложението.

Без да повтарям съдържанието на отделните части (седем), ще подчертая, че избраният от д-р Сивилов тематичен подход, съчетан понякога с хронологията на събитията, е действително подходящ за подобно мащабно изследване. Ще добавя, че не бих отбелязала като недостатък и логичните повторения на събития, факти и заключения, които са допуснати при ретроспекцията на вътрешнополитическото състояние и външната политика на страните от Централна и Южна Америка. С малки изключения, те са необходими, за да припомнят предисторията и осъществяват връзката с времето на разглеждания период.

Едно от големите достойнства на труда е изчерпателният анализ, направен по всички важни теми от миналото и съвременното (главно до 1991 г.) състояние на латиноамериканските страни. Ще посоча изследването за отношението на СССР към партизанското движение в Латинска Америка и отражението на „перестройката” в региона, с проследяване на нейния замисъл и провеждане в СССР. Както в тези части, така и при разкриване на съветските „модели” в изграждане „връзките” с Латинска Америка и конкретно с „левите правителства”, партизанското движение и с личности от ранга на Че Гевара и Фидел Кастро Рус, политиката на Кремъл е многопластова. Москва не загърбва идеологическата мотивация за оказване помощ на съюзниците и сателитите като Куба и Никарагуа. И ако декларациите на М. Горбачов от 1986/87 г., че СССР няма намерение да изнася „социалистически революции” в Латинска Америка, са верни за този момент, то също така е вярна и констатацията на д-р Сивилов за създаването „огнища на напрежение” през 70-те и началото на 80-те години срещу САЩ. Същевременно не се прекъсва и сътрудничеството със страните от Западния блок – Бразилия, Аржентина, Мексико. С много нюанси е представено и отражението на „перестройката” в Куба. Идеята на Кремъл да се въведе пазарният принцип в държавите от СИВ силно безпокои Ф. Кастро. Всъщност той не я споделя. Сблъсък има и по намесата в Ангола. Предизвиканото разпадане на СССР през 1991 г. обаче не влияе катастрофално върху кубинската власт – тя „устоява на натиска”. С Никарагуа отношенията са по-прагматични и съобразени с

новите перестроечни процеси, което подпомага сътрудничеството между двете страни.

Вниманието към „дясната политика на СССР“ в Латинска Америка и то много по-рано от прилагането на преустройството в Съветския съюз и Източна Европа е отразено в отделна пета глава (231-270). Авторът добре формулира причините, заради които Москва развива икономическите си връзки с Бразилия, независимо от политическите неудобства. Отчетени са първо сталинистките залитания на „радикалната левица“ в страната, а от 1962 г. – сближаване с маоистките идеи. А започналата „демократизация“ в Бразилия, съчетана с оценките на съветските специалисти за бразилските търговски възможности през 70-те години, дават аргументи на Кремъл да продължи активните си търговски връзки с „десния военен режим“. Тезата за участието на СССР в „демократизацията“ на части от Латинска Америка е изведена и като един от приносите в автосправката на д-р Сивилов. Без да оспорвам подпомагането на тази тенденция от Москва, не бих подценила и съществуващата двойственост в политиката на Кремъл към Латинска Америка, която създава подозрение за „предателство на идеите, заложен в външната политика на социалистическата държава“. Впрочем, тази констатация е представена в книгата. Не е без значение и желанието да се компрометира американското ембарго към СССР като се установи търговско партньорство с Бразилия и Аржентина. Съществува и намерение да се овладее терен за влияние на Москва в близост до САЩ.

Обобщавайки приносите на труда, ще потвърдя отново, че в българската историография вече има изследване за съветската политика към страните от Латинска Америка. То не се вмества само в хронологическите граници между 1917-1991 г., тъй като често в него се правят исторически анализи извън заявените години. Оправдано са разширени и анализите за държавно-политическото състояние и връзките на повече от десет южноамерикански държави помежду си, със СССР и САЩ. Като цяло монографията има без съмнение и образователен характер и ще бъде полезен източник на знания за студентите не само от ИФ.

С приноси в изследването на политиката, провеждана от Москва в Латинска Америка, са и част от статиите, приложени към публикациите на д-р Сивилов за участие в конкурса. Ще посоча само тези, които не повтарят изцяло раздели от монографията, макар че и в използваните от труда авторът е добавил нови данни (виж например „Цветът на войната“, „Голямата война и болшевиките“, “The Forbidden Tango – USSR and Argentina 1917-1991”). Новите проучвания са свързани с актуални проблеми от политическите изяви на партийното и държавното управление на НРБ, а също и с юбилейни събития от историята на международните отношения. Ще цитирам само някои като илюстрация за възможностите на д-р Сивилов да прецизира и разширява с допълнителни анализи и факти теми от българската, европейската и световната история: „Споменът за

„възродителния процес“ и неговата политическа употреба в годините на прехода”, „Една противоречива репетиция – сблъсъкът между Русия и Япония 1938-1939 г.”, „Значението на битката за Москва”, „Ролята на САЩ и ЦРУ за преврата в Чили от 11 септември 1973 г.” и др.

Много от изброените публикации са улеснили автора при подготовката на лекционни курсове в Бакалавърската и Магистърската програма на ИФ като „История на СССР”, „История на Червената армия”, „Революции и диктатури в Латинска Америка”, „СССР и Латинска Америка”, „СССР и страните от Източна Азия”, „Леви радикални движения в Латинска Америка”, „Западният свят през Студената война” ...

Успешно изпълнява и задълженията си като координатор на Центъра за латиноамерикански изследвания и на Центъра VIAEVRASIA.

В отговор на изискванията за оценка на участниците в конкурса ще подчертая, че д-р Сивилев коректно е отразил в представената документация приносите на своите изследвания, без да спестява постиженията на другите автори.

В заключение ще предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждането на академичната длъжност „ДОЦЕНТ” на гл. ас. д-р АЛЕКСЪНДЪР МИХАЙЛОВ СИВИЛОВ от ИФ на СУ „Св. Климент Охридски”.

15 април 2017 г.

В. Тошкова